

The background of the entire image is a solid red color. Overlaid on this background is a large, dense cluster of handprints. The handprints are in three colors: yellow, blue, and light green. They are arranged in a way that they appear to be reaching out or holding hands, forming a large, irregular shape that occupies the right two-thirds of the image. The text 'Recreatiecijfers bij de hand' is written in white, bold, sans-serif font across the middle of this handprint cluster.

Recreatiecijfers bij de hand

Recreatiecijfers bij de hand

Literatuur

Zie literatuurlijst hoofdrapport "Macro-recreatieve verkenningen 2003" op bijgevoegde cd-rom

Colofon

© Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum, maart 2004.
In opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Platteland

Auteurs: ir. Ruben Abma, Hanneke Gijsbertse, drs. Erik Tuunter

De kaarten zijn vervaardigd door de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum m.b.v. BORIS

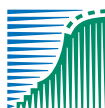

Vormgeving: Henk Wijma, Sassenheim

Druk: Drukkerij De Bink, Leiden
Cd-rom: MediaPro, Leiden

Uitgever: Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum
Raamweg 19
2596 HL Den Haag
tel. 070 - 4275454
fax 070 - 4275413
email secretariaat@kicrecreatie.agro.nl
website: www.stichtingrecreatie.nl

N.B. Ondanks de zorgvuldigheid waarmee deze brochure is samengesteld, is de Stichting Recreatie niet aansprakelijk voor eventuele fouten.

**landbouw, natuur en
voedselkwaliteit**

Stichting
RECREATIE
Kennis- en Innovatiecentrum

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Ruimte voor recreatie	4
Recreatiekwaliteit	10
Tijd voor recreatie	12
Dagtochten	14
Vakanties	17
Wat kost het?	20
Wat levert het op?	22
Op weg	24

Bijlage: cd-rom Macro-recreatieve verkenningen 2003

Voorwoord

Voor een prettige woon- en leefomgeving is het van belang dat er mogelijkheden zijn voor recreatie, vrijetijdsbesteding en vakantie. Bovendien leveren recreatie en toerisme een belangrijke bijdrage aan de economie. Dat blijkt uit de cijfers in deze brochure.

De Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum verzamelde deze cijfers in opdracht van de Directie Platteland van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Deze directie zet zich in voor vrijetijdsbesteding in de buitenlucht, zowel in stedelijk gebied, dicht bij huis, als in het landelijk gebied, de groene ruimte of het platteland. Breed kennis verspreiden door middel van deze brochure draagt daaraan bij.

‘Recreatiecijfers bij de hand’ bevat de belangrijkste cijfers op het gebied van ruimte voor recreatie, vrijetijdsbesteding, dagtochten, vakanties, mobiliteit en bestedingen. Deze cijfers zijn afkomstig uit ‘Macro-recreatieve verkenningen 2003’. Dit rapport, met een omvangrijk overzicht van (statistisch) onderzoeksmateriaal, vindt u op de cd-rom achterin deze brochure.

Wij hopen dat deze cijfers overheden en de toeristisch-recreatieve sector ondersteunen bij het ontwikkelen van beleid en het onderbouwen van beslissingen of investeringen.

K.J. de Ruiter
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

mw. ir. J.E.J. Klüppel
Stichting Recreatie,
Kennis- en Innovatiecentrum

Ruimte voor recreatie

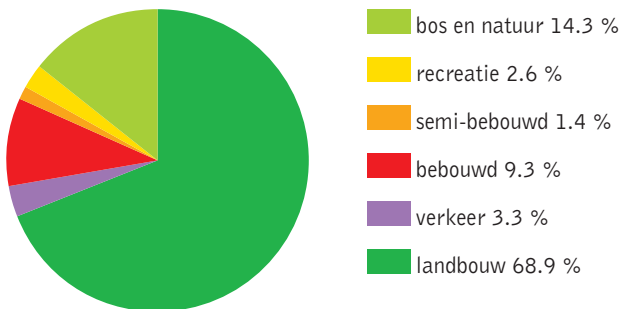
■ Nederland werd er tussen 1996 en 2000 niet groener op. De oppervlakte semi-bebouwd terrein - stortplaatsen, (auto) kerkhoven, delfstofwinplaatsen en bouwterreinen - groeide fors met 29%. Een schril contrast met de geringe toename van bos en natuur (+1%) en recreatiegebied (+3%).

Ontwikkeling in bodemgebruik in Nederland in ha: 1996-2000

	Totaal	Verkeer	Bebouwd	Semi-bebouwd	Recreatie	Landbouw	Bos & natuur
1996	3.380.050	112.503	304.823	37.780	86.166	2.360.382	478.396
2000	3.378.330	113.039	318.330	48.573	88.877	2.326.047	483.463
Vershil	- 1.720	+ 536	+ 13.507	+ 10.793	+ 2.711	- 34.335	+ 5.067
Vershil	0%	0%	+ 4%	+ 29%	+ 3%	- 1%	+ 1%

Bron: CBS-Statline, Bodemgebruik in Nederland, (2003)

Grondgebruik in Nederland

Bron: CBS-StatLine, Bodemgebruik in Nederland (2003)

■ Het grootste deel van Nederland (70%) is landbouwgebied; 14% bos en natuur; en 3% recreatiegebied. De kaart 'grondgebruik in Nederland' laat zien dat recreatiegebieden vooral rond de woonkernen liggen. Daar is de recreatiedruk ook het hoogst. Natuurgebieden liggen vooral in het oosten van ons land, op de Veluwe en langs de kust.

Grondgebruik in Nederland (2003)

Bron: CBS-Bodemstatistiek 2000 (2002) Bridgis 2003

Grondgebruik recreatie in Nederland 1996 en 2000 (in hectares)						
	Totaal recreatie	Parken en plantsoenen	Sportterreinen	Volkstuinen	Dagrecreatie	Verblijfsrecreatie
1996	86.166	22.672	31.081	4.062	9.951	18.401
2000	88.877	24.011	31.484	3.997	10.255	19.131
Toename	2.711	1.339	403	- 65	304	730
In %	3%	6%	1%	-2%	3%	4%
Bron: CBS-StatLine, Bodemgebruik in Nederland, (2003)						

Grondgebruik recreatie in verschillende categorieën

Bron: CBS-StatLine, Bodemgebruik in Nederland (2003)

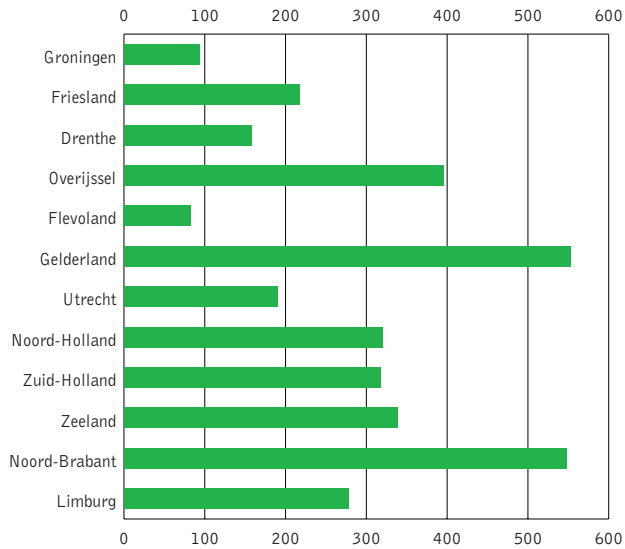
■ Van alle terreinbeheerders bezit Staatsbosbeheer het grootste areaal bos en natuur: 36% van het totaal. Particuliere bos- en landgoedeigenaren bezitten samen 22%, maar dat bezit is sterk versnipperd.

Het overgrote deel van de terreinen is open- gesteld voor recreatie. Grote terreinbeheerders - Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Provinciale Landschappen - bieden ook veel recreatievoorzieningen, zoals informatieborden, wegen, paden en bezoekerscentra.

■ Tussen 1996 en 2000 kwamen er flink wat parken en plantsoenen bij, wat gunstig is voor de recreatie dicht bij huis. De andere recreatieterreinen groeiden licht, behalve de volkstuinen. Sportterreinen vormen nog steeds de grootste categorie, gevolgd door parken en plantsoenen en verblijfsrecreatie.

Terreinbeheerders in Nederland, oppervlakte grondbezit	
Terreinbeheerders	Oppervlakte
	Hectare
Staatsbosbeheer	201.335
Natuurmonumenten	84.329
Provinciale Landschappen	87.604
Defensie	17.500
Gemeenten	43.153
Particuliere bos- en landgoedeigenaren	124.000
Bron: Alterra/NC/nov02 in RIVM – website (2003)	

Agrotoeristische bedrijven per provincie (1999)

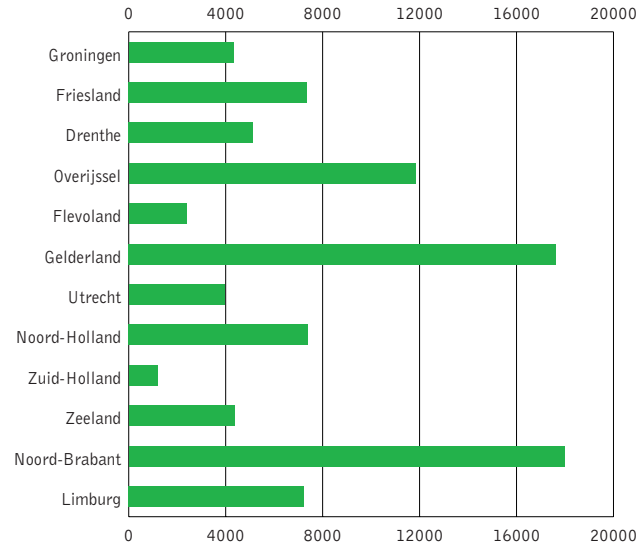

Bron: LEI/CBS Land- en tuinbouwcijfers 2003

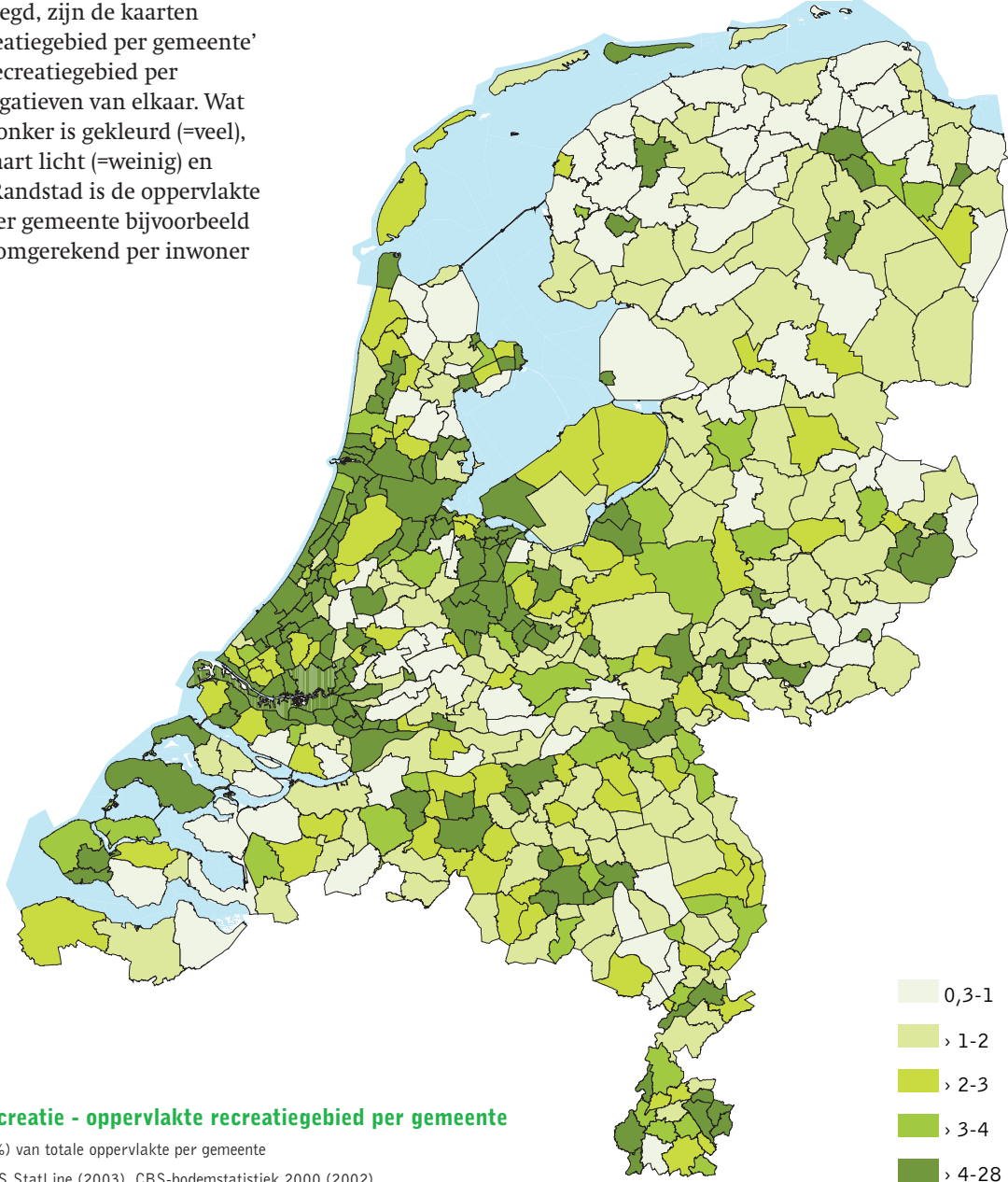
Agrotoerisme en totaal aantal landbouwbedrijven		
	Agrotoerisme	Totaal aantal landbouwbedrijven
1998	2.955	104.873
1999	3.493	101.545
Bron: LEI/CBS Land- en tuinbouwcijfers 2003		

■ Het landelijk gebied verandert van een productie- in een consumptiegebied. Door verbreding van de landbouw is er meer ruimte gekomen voor recreatie, toerisme en natuur. Het aantal bedrijven met agrotoerisme nam tussen 1998 en 1999 met 18% toe. Deze bedrijven bieden allerlei soorten logies, kampeerplaatsen of ligplaatsen.

Totaal aantal landbouwbedrijven per provincie (1999)

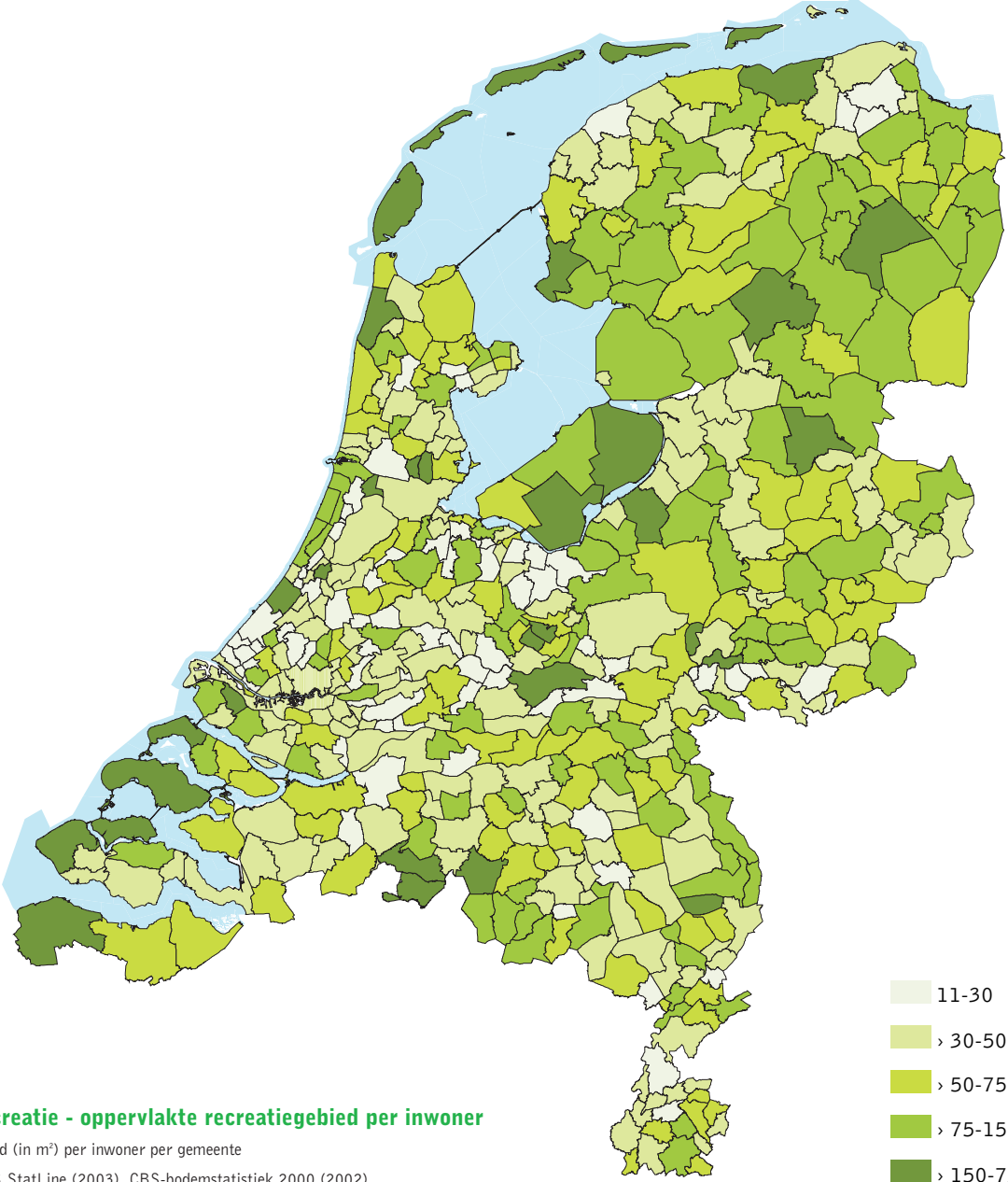

■ Naast elkaar gelegd, zijn de kaarten 'oppervlakte recreatiegebied per gemeente' en 'oppervlakte recreatiegebied per inwoner' bijna negatieven van elkaar. Wat op de ene kaart donker is gekleurd (=veel), is op de andere kaart licht (=weinig) en andersom. In de Randstad is de oppervlakte recreatiegebied per gemeente bijvoorbeeld heel groot, maar omgerekend per inwoner juist heel klein.

Ruimtegebruik recreatie - oppervlakte recreatiegebied per gemeente

Percentage recreatie (in %) van totale oppervlakte per gemeente
Bron: Bridgis (2003), CBS StatLine (2003), CBS-bodemstatistiek 2000 (2002)

Ruimtegebruik recreatie - oppervlakte recreatiegebied per inwoner

Oppervlakte recreatiegebied (in m²) per inwoner per gemeente
Bron: Bridgis (2003), CBS StatLine (2003), CBS-bodemstatistiek 2000 (2002)

Recreatiekwaliteit

■ De recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied hangt af van de geschiktheid voor wandelen, fietsen en zwemmen.

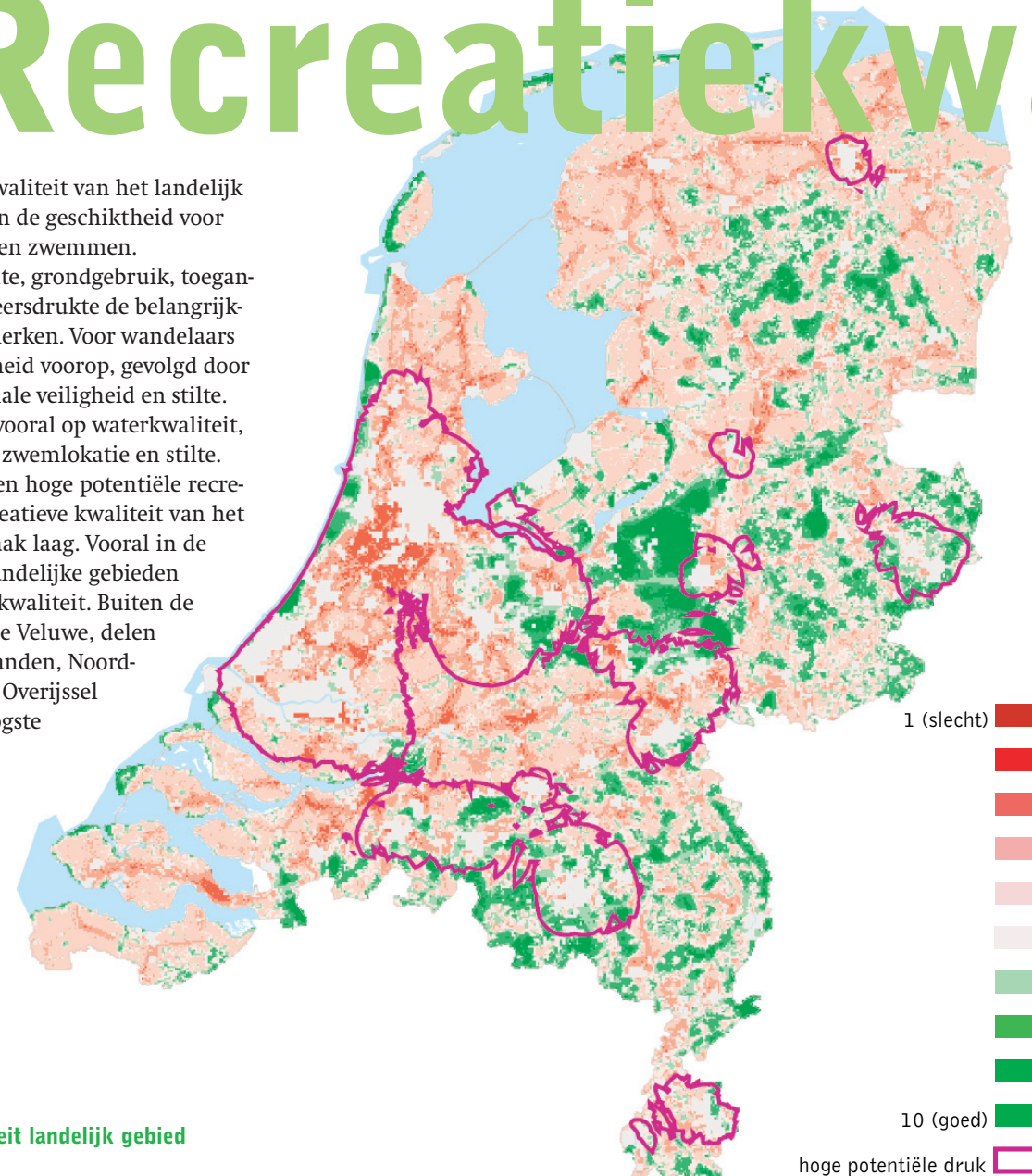
Fietsers vinden stilte, grondgebruik, toegankelijkheid en verkeersdruk de belangrijkste kwaliteitskenmerken. Voor wandelaars staat toegankelijkheid voorop, gevolgd door grondgebruik, sociale veiligheid en stilte.

Zwemmers letten vooral op waterkwaliteit, onderhoud van de zwemlocatie en stilte.

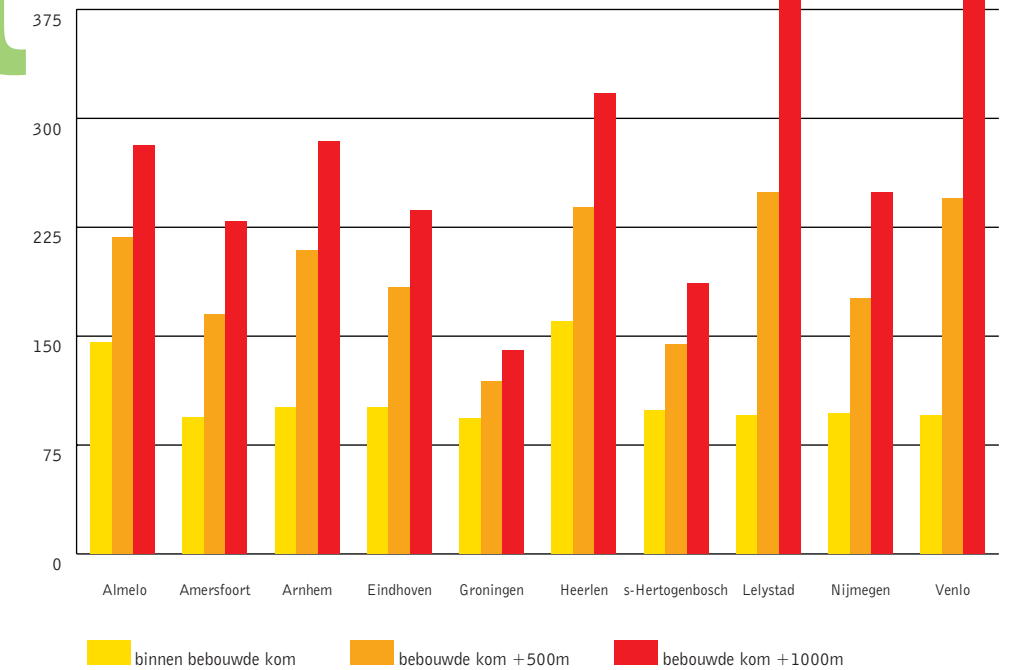
In gebieden met een hoge potentiële recreatiedruk is de recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied vaak laag. Vooral in de Randstad zijn er landelijke gebieden met een zeer lage kwaliteit. Buiten de Randstad bieden de Veluwe, delen van de Waddeneilanden, Noord-Brabant, Limburg, Overijssel en Drenthe de hoogste kwaliteit.

Recreatieve kwaliteit landelijk gebied

Bron: Alterra 1999

De tien groenste steden (aantal m2 groen per woning)

Bron: Bezemer en Visschedijk (2003)

■ Het ministerie van LNV heeft met de 30 grootste steden (G30) afspraken gemaakt over meer en beter groen in en om de stad. Het kengetal per woning is 75m² groen binnen de bebouwde kom. In 2003 voldeden 18 steden aan dit kengetal. Als het gebied van 500 meter om de bebouwde kom wordt meegerekend, halen alle 30 steden dit kengetal.

47% van het groen in de G30 bestaat uit parken en plantsoenen, 22% is sportterrein, 16% wordt agrarisch gebruikt en 15% bestaat uit overige typen groen.

Meer dan tweederde van het groen is ingericht voor dagelijks recreatief gebruik. Stadsbewoners willen voor dagelijks gebruik van groen maximaal 500 meter afleggen. Dat lukt niet overal. In 26 van de G30 zijn woongebieden die verder dan 500 meter van groen liggen.

Heerlen is de groenste stad van Nederland met 159,8 m² openbaar groen binnen de bebouwde kom per woning.

Tijd voor recreatie

12

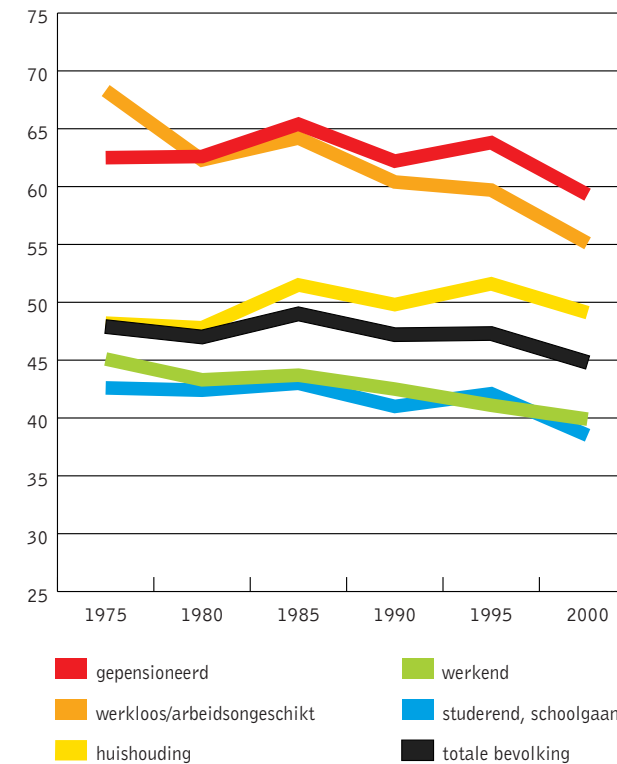
Verplichte, persoonlijke en vrije tijd, bevolking van 12 jaar en ouder, 1975-2000 (in uren per week)						
	1975	1980	1985	1990	1995	2000
Verplichte tijd	40,7	40,8	40,7	42,0	42,6	43,9
Persoonlijke tijd	76,3	76,8	75,3	75,5	75,0	76,6
Vrije tijd	47,9	47,0	49,0	47,2	47,3	44,8
De drie categorieën tellen niet exact op tot 168 uur, doordat sommige activiteiten niet eenduidig aan een hoofdcategory zijn toe te schrijven.						
Bron: SCP, Trends in de tijd (2001)						

■ Nederlanders krijgen steeds minder vrije tijd. Tussen 1995 en 2000 leverden we zelfs 2,5 uur vrije tijd per week in. Die tijd gaat nu op aan verplichtingen als arbeid, studie en huishouden en aan persoonlijke verzorging, eten en slapen.

De verplichte tijd stijgt vooral door toename van de arbeidsparticipatie, met name onder vrouwen. Ouders met thuiswonende kinderen besteden de meeste uren aan arbeid. De gezinsagenda wordt daardoor steeds voller.

Van een 24-uurseconomie was in 2000 nog geen sprake. Collectieve ritmes en individuele routines bleven over het algemeen gelijk.

Vrije tijd naar arbeidsmarktpositie (in uren per week)

Bron SCP, Trends in de tijd (2001)

■ Als we kijken naar de arbeidsmarktpositie, blijkt dat alle groepen minder vrije tijd kregen. Werklozen, arbeidsongeschikten en gepensioneerden hebben de meeste vrije tijd; studerenden en schoolgaanden de minste. Dat komt omdat scholieren en studenten steeds vaker een bijbaantje hebben.

■ De afname van de vrije tijd weerspiegelt zich in de vrijetijdsbesteding. Alleen aan elektronische media werd in 2000 meer tijd besteed dan in 1995. Die groei ging ten koste van de gedrukte media en de vrijetijdsbesteding buitenshuis. Er werd vooral flink bezuinigd op sport en bewegen (-15%) en maatschappelijke participatie (-19%).

Vormen van vrijetijdsbesteding, bevolking 12 jaar en ouder (uren per week) (index 2000, 1995=100)

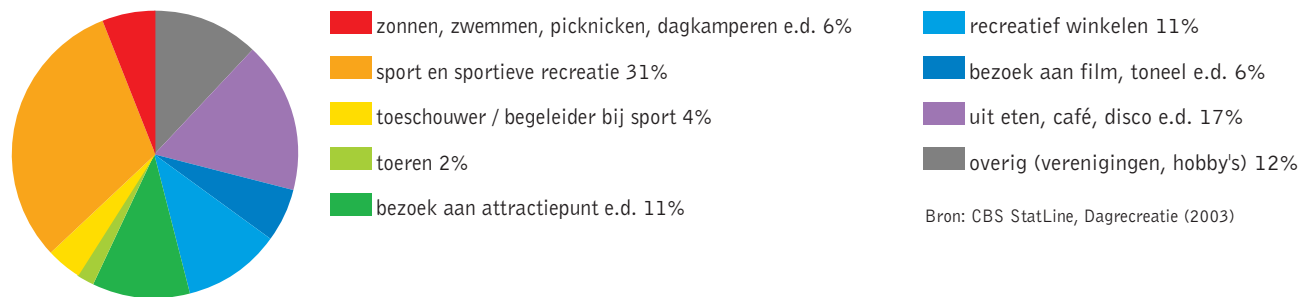
	1975	1980	1985	1990	1995	2000	Index
Gedrukte media	6,1	5,7	5,3	5,1	4,6	3,9	86
Electronische media	12,4	12,1	13,6	13,7	14,2	14,8	104
Sociale contacten	12,7	12,5	11,5	11,4	10,9	10,1	93
Maatschappelijke participatie	2,0	2,0	2,2	2,1	2,2	1,8	81
Uitgaan	2,4	2,2	2,4	2,6	2,6	2,5	97
Sport en bewegen	1,5	1,6	2,1	1,8	2,1	1,8	85
Overige liefhebberijen	8,2	8,7	9,0	7,7	7,5	6,8	91
Vrijetijdsmobiliteit	2,6	2,3	2,9	2,9	3,2	3,0	94

Bron: SCP, Trends in de tijd (2001)

13

Dagtochten

Dagtochten naar belangrijkste activiteit 2001/2002 (%)

Nederlanders maakten tussen 2001 en 2002 bijna 1 miljard dagtochten, gemiddeld 62 per persoon. Gecorrigeerd voor de bevolkingsgroei steeg het aantal dagtochten tussen 1995/1996 en 2001/2002 met 0,9%. Daaruit blijkt dat de dagtochtenmarkt bijna volledig verzadigd is.

Maart, april en september zijn de populairste maanden voor een dagtocht en zaterdag is de favoriete dag. Sport en sportieve recreatie, zoals wandelen en fietsen, is de belangrijkste activiteit. Uitgaan staat op de tweede plaats. In de afgelopen jaren zijn vooral de activiteiten toeren, bezoek aan attractiepunten en uitgaan flink gegroeid.

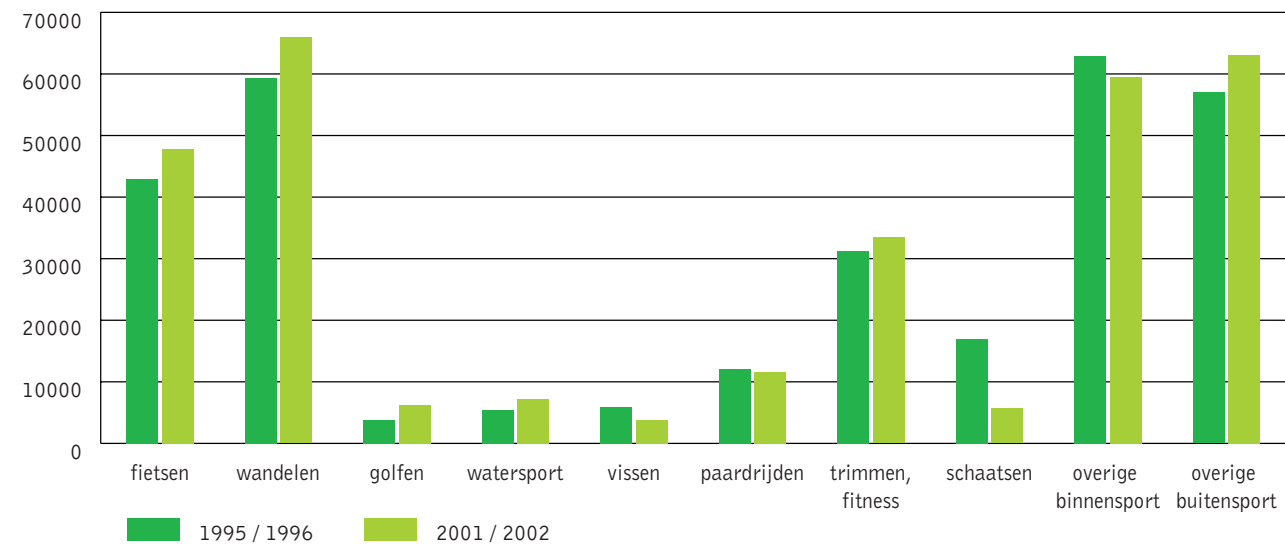

Dagtochten naar activiteit en omgeving waarin de dagtocht plaatsvindt 2001/02 (%)							
Activiteit	Stad, dorp	Landbouw gebied	Duinen, strand, zee	Bos, heide	Meer, plas, rivier	Overig	Totaal (x1.000)
Zonnen, zwemmen, picknicken dagkamperen e.d.	22	5	8	46	13	6	4.743
Wandelen	17	9	13	51	6	4	55.531
Fietsen	17	29	8	32	10	4	47.830
Paardrijden	18	30	2	38	1	10	3.519
Trimmen, hardlopen, fitness e.d.	24	10	18	38	3	7	3.782
Toeren	30	28	6	22	8	6	19.036
Bron: NRIT, Dagrecreatie in Nederland (2003)							

De grootste stijgers waren de subcategorieën. ‘terrasje zitten’ met 97% (+4,7 miljoen dagtochten) en ‘bezoek aan speeltuin of uitspanning’ met 96% (+ 5,9 miljoen dagtochten). Het aantal dagtochten langer dan 8 uur is sinds 1995 het sterkst toegenomen (+31%).

Bos/heide is de favoriete omgeving voor een dagtocht, vooral voor een wandeling. Alleen toeren gebeurt meer in een stedelijke omgeving en landbouwgebied. De woonomgeving is sterk bepalend voor de gekozen activiteit. Recreanten die in de stad wonen, kiezen eerder voor cultuur, uitgaan en sportieve recreatie. Wie buiten de stad woont, gaat juist meer fietsen, toeren, schaatsen en naar sportwedstrijden.

Aantal sportieve dagtochten naar activiteit, 1995/1996 – 2001/2002

De meeste dagtochten hebben een sportief tintje. In 2001/2002 gold dit voor bijna 305 miljoen dagtochten. Wandelen en fietsen zijn de populairste activiteiten tijdens een sportieve dagtocht. De snelste stijgers zijn golfen en watersport. Schaatsen en vissen zijn de laatste jaren juist minder populair. Mannen ondernamen de afgelopen jaren minder sportieve dagtochten (-2,5%), vrouwen juist meer (+9%). Bij de leef-

tijds categorieën valt op dat de deelname van 15-29 jarigen is afgenomen, terwijl die van de 50-64 jarigen aanzienlijk steeg. Sporten wordt informeler. Vooral ouderen maken steeds minder gebruik van sportaccommodaties. Ze doen vooral aan takken van sport die in de openbare ruimte plaatsvinden, zoals wandelen, trimmen, joggen, toerfietsen en wielrennen.

Het water op

Recreatietoervaart		
Kenmerk	1993	2002
Land van herkomst Nederland	90%	91%
Gemiddelde leeftijd	45 jaar	51 jaar
Aantal opvarenden zeilboot	3,0 personen	2,9 personen
Aantal opvarenden motorboot	2,8 personen	2,6 personen
Lengte zeilboot	8,9 meter	9,4 meter
Lengte motorboot	9,7 meter	10,2 meter
Breedte zeilboot	2,9 meter	3,1 meter
Lengte motorboot	3,1 meter	3,3 meter
Duur toertocht zeilers	21 dagen	21 dagen
Duur toertocht motorbootvaarders	31 dagen	33 dagen
Rangorde keuze vaargebied	Gevarieerd vaarwater	Gevarieerd vaarwater
	Natuur en Landschap	Oude stadjes en dorpjes
	Oude stadjes en dorpjes	Natuur en landschap
Bron: Goossen en Langers, Recreatietoervaart 9 jaar later, Alterra (2002)		

■ De Nederlandse recreatievloot telt ongeveer 265.000 schepen. In 2002 werden 7 miljoen overnachtingen op de boot doorgebracht. Dat is 5 % van het totale aantal binnenlandse overnachtingen.

Sinds 1993 werd de toervaarder gemiddeld ouder en de boot groter. Motorbootvaarders zijn gemiddeld ouder dan zeilers en houden meer rustdagen (7 tegen 3). Zij maken ook langere tochten dan zeilers.

Zeilers hebben vaak een vaste vaarregio; motorbootvaarders zijn meer op doortocht. Deze laatste groep hecht bij de keuze van het vaargebied ook meer waarde aan oude stadjes en dorpjes dan zeilers.

■ 71% van de Duitse toervaarders heeft zijn boot in Nederland liggen. Zij vormen ook de grootste groep buitenlandse toervaarders in Nederland.

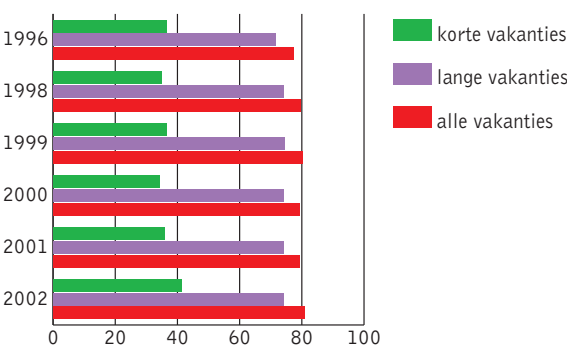
■ 3% van alle dagtochten wordt besteed aan waterrecreatie-activiteiten. Zonnen en zwemmen zijn verreweg het populairst (61% van de waterrecreatiedagtochten). De recreatie op en om het water is tussen 1995/1996 en 2001/2002 flink toegenomen. Opvallend is de teruggelopen belangstelling voor vissen. De surfplank lieten we ook wat vaker thuis.

Dagtochten naar activiteiten		
Activiteit	1995/1996	2001/2002
Zonnen/ zwemmen	13.481.000	16.799.000
Vissen	5.952.000	3.782.000
Kanoën, roeien	1.554.000	2.270.000
Zeilen	1.833.000	1.483.000
Surfen	258.000	212.000
Varen met motorboot, waterskiën	1.743.000	3.056.000
Niet nader gedefinieerd		144.000
Bron: CBS, Dagrecreatie (2003)		

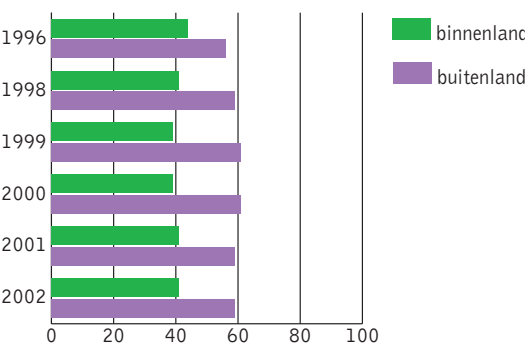
Vakanties

Vakantiegedrag Nederlanders 1996 – 2002

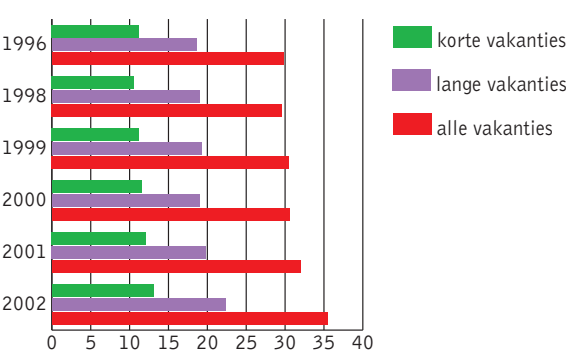
Vakantieparticipatie (%)

Aandeel binnenland/buitenland lange vakanties

Aantal vakanties (mln)

■ In 2002 ging 80,8% van de Nederlanders minstens eenmaal op vakantie. In 2003 was dit bijna 82%. Daarmee is de lichte teruggang in de vakantieparticipatie sinds 1999 weer naar boven omgebogen. Vooral de participatie aan korte vakanties groeide.

Het aantal vakanties daalde wel, van 35,5 miljoen in 2002 naar 34,8 miljoen in 2003. Die daling zet zich in 2004, vanwege de economisch recessie, waarschijnlijk voort.

Er is een duidelijk verband tussen sociale klasse en vakantieparticipatie. Hoe hoger de sociale klasse, hoe hoger de vakantieparticipatie en omgekeerd.

NB. 2002 niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere jaren door gewijzigde meetmethode.

Bron: CVO (2003)

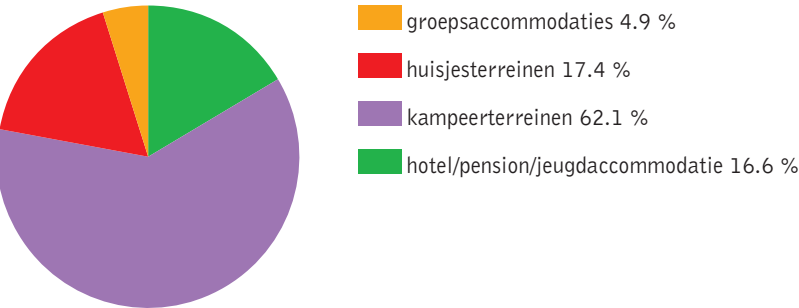

Top 10 binnenlandse vakantiebestemmingen 2001/2002			
Positie 2002	Toeristengebied	Totaal aantal overnachtingen	
		(x 1.000)	
		2001	2002
1	Noordzeebadplaatsen	15.229	13.970
2	W- en M-Brabant	9.626	10.616
3	Veluwe(rand)	9.743	10.374
4	Gron., Friese en Drentse Zandgronden	11.317	10.190
5	O-Brabant, N- en M- Limburg en Rijk van Nijmegen	8.016	9.290
6	Twente, Salland en Vechtstreek	7.904	8.961
7	Waddeneilanden	7.063	6.689
8	Deltagebied	4.192	5.566
9	Zuid Limburg	3.697	5.062
10	Utrechtse heuvelrug en 't Gooi	2.732	4.127
NB: 2002 niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere jaren door gewijzigde meetmethode			
Bron: CVO (2003)			

■ De Noordzeebadplaatsen blijven de favoriete binnenlandse bestemming voor een korte en lange vakantie. West- en Midden Brabant en de Veluwe zijn vooral in trek voor een

korte vakantie. Lange vakanties worden vaak doorgebracht op de Veluwe, de zandgronden in het Noorden en de Waddeneilanden.

Verdeling slaapplekken naar verschillende logiesvormen

Bron: CBS-StatLine, Accommodaties en slaapplekken, regionale gegevens (2003)

■ Kampeerterreinen bieden tweederde van de toeristische slaapplekken in Nederland. Huisjesterreinen volgen op grote afstand. Die afstand wordt in de toekomst waarschijnlijk kleiner omdat de huisjesterreinen (+8,4%) harder groeien dan de kampeerterreinen (+4,5%). De categorie hotels/pensions groeide het minst (+2,6%).

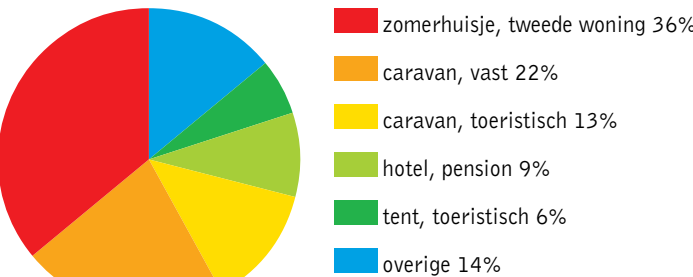
Top 5 logiesaccommodaties binnenlandse vakanties naar overnachting, 2000-2002			
Logies accommodatie	Absoluut (x 1.000)		
	2000	2001	2002
Zomerhuisje, tweede woning	29.368	30.319	36.033
Caravan, vast	27.558	28.949	22.320
Caravan, toeristisch	13.238	11.912	13.271
Hotel, pension	5.773	5.719	9.233
Tent toeristisch	7.103	5.993	5.978
Alle logiesvormen	95.144	99.613	108.090
NB: 2002 niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere jaren door gewijzigde meetmethode			
Bron CVO (2003)			

■ Het zomerhuisje voert de top vijf van logiesaccommodaties aan en verstevigde in 2002 zijn marktaandeel. Kamperen in een caravan of tent blijft populair; wel werd er minder overnacht in caravans op vaste standplaatsen. Dankzij een flinke stijging van de hotelovernachtingen staat deze logiesvorm in 2002 weer op de vierde plaats, in plaats van de boot.

Gezinnen met jonge kinderen hebben het grootste aandeel in binnenlandse bungalowvakanties (53%) en kampeervakanties (49%). Tweepersoonshuishoudens vanaf 35 jaar staan op de tweede plaats. Zij kiezen echter vaker voor kamperen (een aandeel van 42%) dan voor een bungalowvakantie (een aandeel van 25%).

Kampeervakanties duren gemiddeld langer dan bungalowvakanties.

Aandeel logiesaccommodaties (binnenlandse vakanties 2002)

Bron CVO (2003)

Wat levert het op?

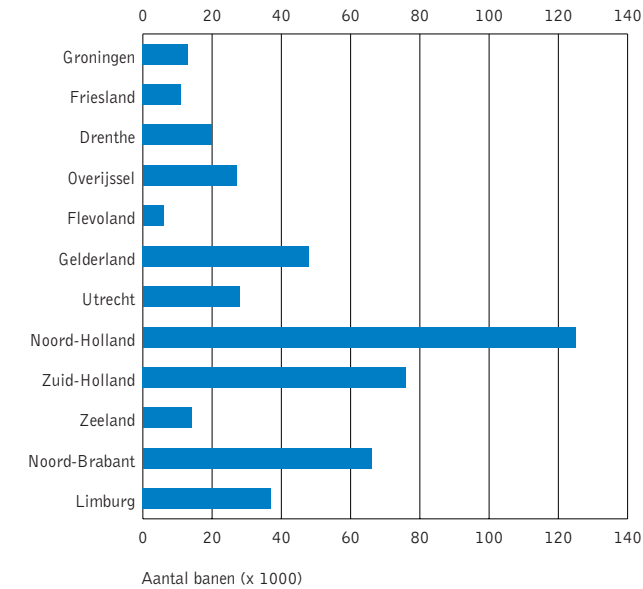

Economische betekenis van toerisme en recreatie 2002			
Binnenland (x mld. euro)		Buitenland (inkomend toerisme x mld. euro)	
Recreatieve dagtochten	11,5	Recreatieve dagtochten	2,3
Zakelijke dagtochten	8,2	Zakelijke dagtochten	0,1
Toeristische overnachtingen	2,9	Toeristische overnachtingen	2,3
Zakelijke overnachtingen	0,9	Zakelijke overnachtingen (incl. corr. registratiefees (0,124 mld euro.))	1,0
		Overig	2,4
Totaal binnenland	23,5	Totaal buitenland	8,1
Totale economische betekenis van toerisme en recreatie 2002 31,6 miljard euro *			
Totaal aantal banen		450.000	
Totaal aantal arbeidsjaren		280.000	
* exclusief aankoop duurzame recreatiegoederen (1,7 miljard) en bestedingen van Nederlanders aan uitgaand toerisme die in Nederland achterblijven (2,5 miljard).			
Bron: TRN (2003)			

■ De bedrijfstak recreatie en toerisme is een belangrijke peiler van de Nederlandse economie. We gaven in 2002 35,8 miljard euro uit aan recreatie en toerisme, inclusief duurzame recreatiegoederen en de uitgaven aan buitenlandse vakanties die in Nederland achterblijven. Recreatie en toerisme groeiden de afgelopen 10 jaar ook flink met gemiddeld 4% per jaar.

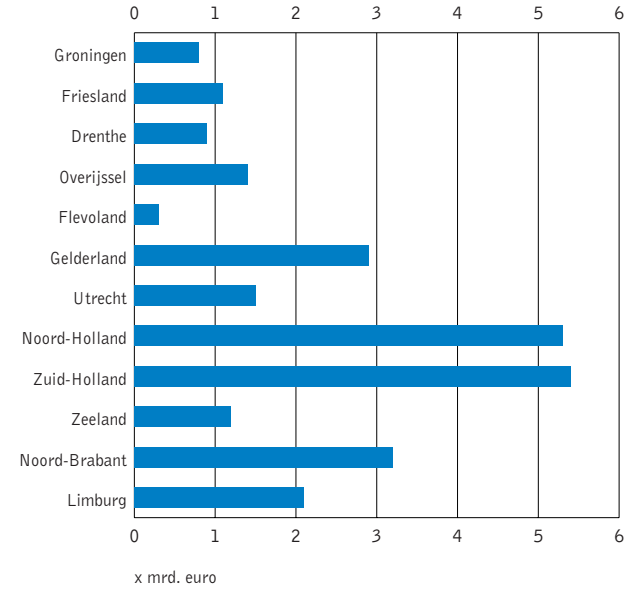
In 2002 bood de bedrijfstak 450.000 arbeidsplaatsen en verdiende 3,7% van het bruto nationaal product.

Werkgelegenheid toeristisch-recreatieve sector 2001

Bron: Rabobank Nederland, Stafgroep Economisch Onderzoek (2003)

Bestedingen toeristisch-recreatieve sector 2000

Bron: Rabobank Nederland, Stafgroep Economisch Onderzoek (2003)

■ De economische betekenis van recreatie en toerisme verschilt sterk per regio. Als we alleen kijken naar de bestedingen, dan steken Noord- en Zuid-Holland met kop en schouders boven de andere provincies uit.

Bij de werkgelegenheid gaat Noord-Holland op kop; daar bieden recreatie en toerisme maar liefst 10% van de werkgelegenheid. Deze provincie trekt dan ook verreweg de meeste toeristen: 17,1 miljoen, dat is 21% van alle overnachtingen in Nederland.

Op weg

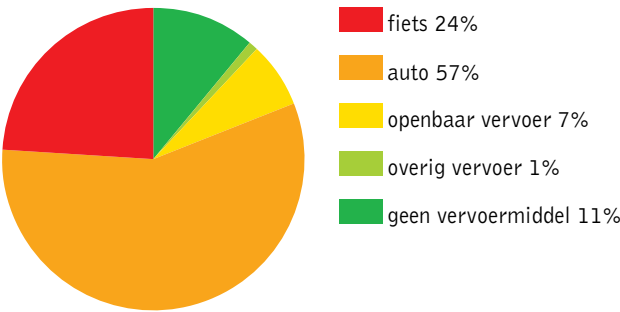
Mobiliteit per persoon per dag naar motief, 2002

Motieven	Verplaatsingen per persoon per dag	Afgelegde afstand per persoon per dag (kilometer)	Reisduur per persoon per dag (minuten)
Van en naar werk	0,51	7,97	12,43
Zakelijk bezoek in werksfeer	0,10	2,98	3,83
Diensten/ persoonlijke verzorging	0,15	1,02	2,14
Winkelen/ boodschappen doen	0,65	3,07	8,13
Onderwijs/ cursus volgen	0,27	1,89	4,85
Visite/ logeren	0,48	7,35	10,43
Toeren/ wandelen	0,37	3,24	6,35
Sociaal/ recreatief overig	0,22	1,88	6,49
Recreatief	0,59	5,12	12,83
Overige motieven	0,32	2,43	4,71
Totaal	3,07	31,82	59,36
Bron: CBS-StatLine, OVG 2002 (2003)			

■ Nederlanders leggen heel wat kilometers af voor recreatieve en sociale motieven. Zelfs meer dan voor werken, school en persoonlijke verzorging. Gemeten naar reisduur is het verschil nog groter.

Terwijl de hoeveelheid vrije tijd afneemt, stijgt de reistijd daarbinnen. We reizen langer voor recreatie-activiteiten, waardoor we minder tijd aan die activiteiten kunnen besteden. Geen wonder dat het autogebruik in de vrije tijd nog steeds toeneemt.

Aandeel vervoermiddel naar dagtochten 2001/'02 in %

Bron: NRIT, Dagrecreatie in Nederland (2003)

